

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Довженко В.А.

к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Актуальність. Нині функціонування економіки набуває особливих ознак, що обумовлено зміною характеру розвитку людства внаслідок становлення постіндустріального суспільства. Розвиток аграрного виробництва також зазнає впливу особливих чинників. Перед аграрним товаровиробником усе частіше постають нові виклики, на які він не встигає реагувати і тому втрачає конкурентні позиції, що позначається на результатах його діяльності. Тому в розвитку вітчизняного аграрного виробництва слід враховувати динамічність змін та активізувати процеси інтелектуалізації.

У вітчизняній науці постійно перебуває в центрі уваги вивчення інтелектуальних ресурсів, потенціалу і капіталу, процесу інтелектуалізації суспільства. Вивченням зазначених проблем займаються такі дослідники: О. Амоша, В. Базилевич, Ю. Бажал, О. Бутнік-Сіверський, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Грішнова, В. Корженко, І. Невінчаний, Г. Черевко та ін. Водночас виявлення особливостей процесу інтелектуалізації аграрного виробництва є мало відображеним у наукових працях, тому тематика даного дослідження є досить актуальною.

Метою даного дослідження є обґрунтування особливостей інтелектуалізації та її

впливу на розвиток аграрного виробництва.

Результати. У сучасних умовах застосування інформаційних технологій дозволяє використовувати у виробництві здатність людини обробляти та розуміти символи, генеруючи нове знання. Такі зміни структури сучасної економіки розглядаються сьогодні як глобальне структурне зрушення, що ознаменувало перехід від «матеріальної» до «інтелектуальної» економіки, «економіки, що базується на знаннях» (knowledge-based economy). Поняття «економіки, заснованої на знаннях» або «інтелектуальної економіки» відображає визнання того, що наукові знання та спеціалізовані унікальні навички їхніх носіїв стають головним джерелом і ключовим фактором розвитку матеріального та нематеріального виробництва, забезпечуючи стійкий економічний розвиток [1]. Отже, для забезпечення довгострокової прибутковості, високих темпів розвитку і збереження стійких конкурентних переваг підприємства необхідною умовою стає використання інтелектуальної складової діяльності компанії. Вирішення цієї найважливішої проблеми полягає в комплексній інтеграції процесів інтелектуалізації, інформатизації та інноваційного спрямування розвитку діяльності підприємства [7, с. 28].

В сучасній економічній науці сформувались різні підходи до трактування поняття категорії «інтелектуалізація». Інтелектуалізація – це проникання інтелектуалізму в життя людей, насичення його розумовою діяльністю [6]. К. Беляков пропонує розглядати інтелектуалізацію в рамках інформатизації суспільства, що є її заключним етапом та основною метою, пройшовши вже електронізацію, комп'ютеризацію та медіатизацію. Інтелектуалізація є складною гіперсистемою видів і підвидів людської діяльності, в основі якої лежить трудова, суспільно-політична, навчальна, побутова, соціально-культурна діяльність, а також дозвілля [2, с. 14].

Стосовно окремих суб'єктів господарювання інтелектуалізацію визначають як наслідок процесу одержання та використання інформації, за умови, якщо цей процес супроводжується пристосуванням або творчим осмисленням підходів до управління підприємством, які адекватні вимогам зовнішнього середовища та інтелектуалізованому розвитку суб'єкта господарювання в цьому середовищі [4]. Також цей процес пов'язують із інтелектуальним капіталом і визначають інтелектуалізацію як стимулюючий вплив інтелектуального капіталу – знань на економічний об'єкт, який безперервно залучає, виробляє, поширює компоненти інтелектуального капіталу, підтримуючи цим трансфер і дифузії різних видів капіталу, просування нових і спеціальних знань, товарів і послуг [7]. Інтелектуалізація змінює парадигму розвитку підприємства, а саме, виводить на перший план людські ресурси, елементами якого є знання, навички, моральні цінності персоналу, культура праці та ін. Людські ресурси є пріоритетними, оскільки перехід від індустріального до постіндустріального економічного укладу, який відбувається у найрозвиненіших країнах, першочергово означає зміну ролі людського фактора в сучасному виробництві [7]. Отже, можна розрізнити інтелектуалізацію суспільства, нації, підприємства, праці, особистості.

Очевидно, що інтелектуалізація аграрного виробництва в сучасних умовах є необхідною умовою для формування конкурентних переваг, прибутковості та зростання вартості суб'єктів агробізнесу. Отже, можна визначити, що інтелектуалізація аграрного виробництва – це зростання інтелектуального капіталу, яким володіє аграрна сфера. Проте слід зазначити, що інтелектуалізація аграрного виробництва має певні особливості, які зумовлені особливостями продуктивного споживання залученої у виробничий процес наукової, технологічної, економічної, організаційно-управлінської інформації. При цьому важливо враховувати те, що інтелектуалізація аграрного виробництва перетвориться на фактор розвитку, якщо буде налагоджено відповідні стосунки між учасниками цього процесу та розкрито їхній потенціал (рис.).

Зображена графічна інтерпретація інтелектуалізації аграрного виробництва демонструє тісну взаємодію освіти, науки і виробництва, що формуватиме передумови для виникнення інтелектуального аграрного бізнесу. Така взаємодія дозволить забезпечити функціонування аграрних підприємств на основі використання нових знань, які сприяють створенню,

розповсюдженню і споживанню нових продуктів. У результаті взаємодії різних сфер процесу інтелектуалізації сформується зона спільних інтересів, але за умови, що розвиток цих сфер буде відбуватися погоджено. Інтелектуалізація підприємств аграрного виробництва має відповідати можливостям їх персоналу, а освіта і наука мають створювати нові знання і наукові розробки та задовольняти попит на них з боку агровиробників. Для здійснення інтелектуалізації аграрного виробництва насамперед слід мати необхідні ресурси: фінансові, організаційні, матеріально-технічні, управлінські.

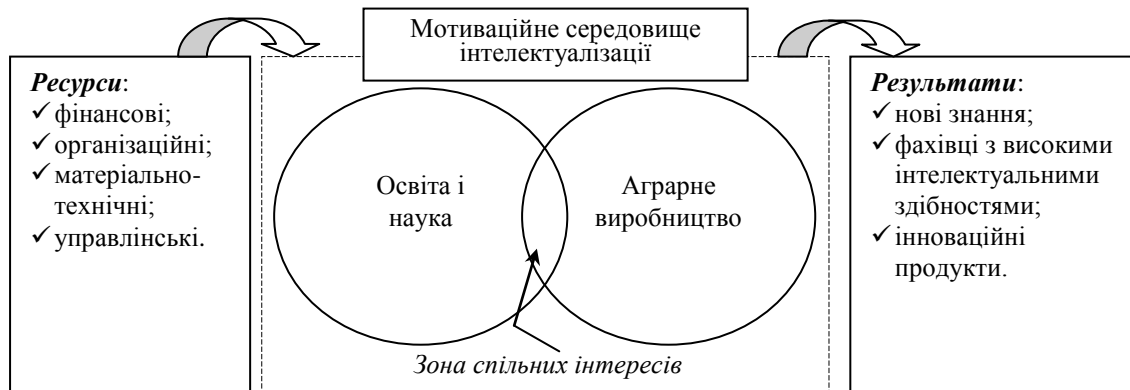

Рис. Графічна інтерпретація процесу інтелектуалізації аграрного виробництва

Водночас в економічній системі має бути сформоване відповідне мотиваційне середовище для забезпечення неперервності процесу інтелектуалізації агровиробничої сфери. Основним мотиваційним чинником інтелектуалізації будь-якої сфери економіки є досягнення матеріальної вигоди внаслідок комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та капіталізації потенційних інтелектуальних можливостей.

Дослідники відзначають, що напрямки впровадження та оптимізації інтелектуального забезпечення нашої держави можна конкретизувати відповідним змістом. З одного боку, за рахунок структури вертикальної передачі інформації від покоління до покоління формуються історична пам'ять і національна свідомість, гордість і менталітет народу, базовий (ресурсний) рівень знань – національна освіта, культура, духовність, традиції, громадська думка, виховний ідеал, норми поведінки, ціннісні орієнтації та ін. З іншого боку, за рахунок горизонтальних форм передачі на рівні одного покоління чи особи, – інтелектуальний потенціал народу, наука і наукові школи, система інтелектуальних національних центрів, творчі та інноваційні організації. У вертикальному русі знань першорядна роль належить сім'ї, школі, культурі, релігії, традиціям, а в горизонтальному – національній науці, різним формам творчості та підвищенню кваліфікації, фаховій перепідготовці та адаптації до нових умов, соціальній активності людей. Кожен має свою «вертикаль» знань, досвіду, які є стартовою базою для творчості та досягнення певного рівня життєспроможності у суспільстві [3].

Зважаючи на зазначене, найбільшим потенціалом до інтелектуалізації в сфері аграрного виробництва володіють фермерські господарства. Поведінка сучасного підприємця-фермера передбачає переконаність у корисності справи не тільки для себе, а й для суспільства; віру у свою діяльність як у творчість, визнання необхідності конкуренції та розуміння необхідності співробітництва; повагу до себе як особистості й до інших людей; пріоритет професіоналізму і компетентності; цінування освіти, науки, культури, екології; впевненість, що люди його оточення здатні виконувати певну роботу; прагнення до нововведень, раціоналізму у використанні доходів; відновлення престижності, почесності роботи в аграрній сфері (підняття престижу працівників села) [5, с. 230]. Тому саме у фермерських господарствах є найбільше можливостей реалізувати вертикальний рух знань, адже, фермерство відіграє особливу роль з точки зору відродження селянських династій, передачі досвіду із покоління

в покоління та формування базового рівня знань.

Горизонтальні форми передачі знань можуть бути реалізовані в процесі налагодження взаємозв'язків фермерських господарств із науковими установами і закладами освіти. Для вирішення цієї проблеми варто впроваджувати сучасні інформаційні технології навчання. Зокрема, створення електронного простору з віртуальними формами агробізнесу дозволить підготувати фахівців з високими інтелектуальними здібностями. При цьому у фермерських господарствах мають бути створені інноваційні робочі місця для трансформації інтелектуального потенціалу працівників у капітал.

Висновки. Інтелектуалізація сучасних агровиробничих систем є складовою становлення національної інноваційної системи на основі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Інтелектуалізація аграрного виробництва передбачає виникнення інтелектуальних агробізнес-структур, яким властиві переваги від активізації процесів управління знаннями, навчанням, формування і використання нематеріальних активів тощо. Цей процес потребує не лише налагодження тісних взаємозв'язків аграрних товаровиробників і освітянських та наукових організацій, але і їх погодженого розвитку.

За своїм змістом інтелектуалізація аграрного виробництва є неперервним процесом і залежить від достатнього рівня забезпеченості ресурсами. Результативність процесу інтелектуалізації аграрного виробництва буде виражатись у економічному зростанні та покращенні умов життєдіяльності сільського населення.

Література

1. Ажажа М. А. Інтелектуалізація економіки: інноваційний і людський потенціал в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / М. А. Ажажа. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/node/714>
2. Беляков К. І. Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юридичних наук: спец. 12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / К. І. Беляков; Національна академія наук України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2009. – 41 с.
3. Захарова І. О., Кожем'якіна І. В. Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти [Електронний ресурс] / І. О. Захарова, І. В. Кожем'якіна. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?url=http://www.soippo.narod.ru/documents/konf_zhuk/zaharova_kozemyakina.doc
4. Кісь С. Я. Проблеми інтелектуалізації розвитку соціально-економічних систем [Електронний ресурс] / С. Я. Кісь // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 1. – С. 25-33. – Режим доступу: http://econa.org.ua/index.php/econa/article/download/634/pdf_273
5. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва (посібник у питаннях і відповідях) / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 1999. – 362 с.
6. Словник української мови: в 11 томах [Електронний ресурс]. – Т. 4, 1973. – С. 36. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/intelektualizacija>
7. Швиданенко Г. А. Імперативи розвитку підприємств / Г. А. Швиданенко // Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць. – № 35. – 2014. – С. 24-30.